

Slimmer schaken

Opening, strategie en eindspel voor beginners

Tom Piceu & Annelies Daniels

Copyright ©2026 Thinkers Publishing
Auteurs: Tom Piceu & Annelies Daniels
Eindredactie: Daniël Vanheirzeele
Vormgeving & layout: Diriq
Foto omslag: eigen collectie
ISBN 9789493435209
D/2026/31732/9

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en of worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke elektronische of mechanische wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor alle aankopen en vragen richten aan Thinkers Publishing, 9850 Landegem, Belgium.
E-mail: info@thinkerspublishing.com
Website: www.thinkerspublishing.com

Eerste editie 2026 Thinkers Publishing.
Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk papier.

Slimmer schaken

Opening, strategie en eindspel voor beginners

Tom Piceu & Annelies Daniels

**Je kent de regels en wil je eerste partijen spelen.
Wat nu?**

**Openingen, strategie, eindspel en andere nuttige weetjes
op het niveau van Stap 1 en Stap 2**

Vooraf

Waarom dit boek?

Huh? Een boek voor beginnende schakers? Er bestaan toch al heel wat boeken voor absolute beginners? Denk maar aan boeken genre 'leer schaken in 10 lessen'. En ook voor kinderen die leren schaken is er al veel op de markt. Maar toch. Je leert er dan wel een aantal heel eenvoudige principes, maar er is geen vervolg beschikbaar op die boeken. Zodra je de regels kent, word je aan je lot overgelaten.

Met dit schaakboek willen we dus vooral mensen bereiken die leren schaken. Jij met andere woorden. Meestal ken je de regels al. Je hebt die geleerd van een vriend, familie of online. Je kan best wel een beetje schaken intussen en je hebt wellicht ook al een aantal partijtjes achter de rug. En je wil graag bijleren.

We hebben natuurlijk een heel goede lesmethode, de stappenmethode, die gebruikt wordt door de schaakclubs. Die kan je al een aardig eind op weg helpen. Je leert er immers het belangrijkste in het schaken en dat is het vooruit rekenen en tactiek, het zien van trucjes.

Maar de stappenmethode is niet volledig. Er zijn een aantal cruciale dingen die ontbreken. Zeker op het vlak van strategie. Daarvoor bestaan er eenvoudigweg geen boeken voor beginners. Er is wel een reeks boeken van Max Euwe waar de eenvoudige principes aan bod komen, maar dat gebeurt niet op een concrete en gestructureerde manier. Wil je meer weten over strategie, dan kom je meteen terecht bij boeken waarvoor je al veel toernooi-ervaring nodig hebt. En die heb jij nog niet dus. Je blijft zo ongetwijfeld toch wat op je honger zitten en dat is precies waarom we dit boek voor jullie schrijven.

In de cursus voor schaaktrainers vragen de deelnemers vaak naar materiaal naast de stappenmethode om kinderen en volwassenen beter beslagen op het ijs te sturen. Het is een nood die ontstaat wanneer de leerlingen zo ergens tussen stap 2 en stap 3 zitten, omdat ze dan toernooien beginnen te spelen. En dan merken ze aan den lijve dat ze nog andere dingen nodig hebben. Zaken die helemaal niet behandeld worden in de stappenmethode. In die schaaktrainersopleiding brainstormen de trainers vaak mee over wat er zoal ontbreekt. De onderwerpen die dan naar boven komen, zijn precies de thema's die we in dit boek behandelen.

Dat gaat dan echt over heel praktische zaken. Hoe leer ik een opening? Hoe zitten de schaakreglementen in elkaar? Hoe verloopt een toernooi? Wat kan ik doen om thuis te oefenen? Wat valt online allemaal te beleven in de schaakwereld? Hoe zit de schaakwereld op zich in elkaar? Wat kan daar zoal op mijn pad komen? Hoe kan ik de topspelers volgen? Wat doen die eigenlijk?

Al dit soort vragen willen we aan bod laten komen in dit boek. Zodat ook jij stappen vooruit kan zetten en nog meer kan genieten van dat heerlijke spel dat schaken toch is. Dit boek is dus voor jou. En voor de trainers die lesgeven aan mensen zoals jij.

In het boek zullen we je allerhande info en tips uit de doeken doen, die niet in de stappenmethode beschreven staan. De stappenmethode blijft wel ons vertrekpunt. Het is echt de bedoeling om dit boek naast de stappenmethode te kunnen gebruiken, zodat het ook een handige tool wordt binnen de clubs. Maar je kan dit boek uiteraard ook voor zelfstudie gebruiken.

Het bevat belangrijke brokken informatie die je ofwel zelf kunt lezen of als trainer kan gebruiken om je leerlingen bij te spijkeren. Je zal je leerlingen veel kunnen vertellen en ook voorbeelden geven. Daarnaast komen er ook een aantal schaaktechnische thema's aan bod. Het zijn gelijkaardige lesjes zoals je die vindt in de stappenmethode. Ze bevatten telkens een stukje uitleg en oefeningen om te controleren of de leerstof begrepen is. Ook als je op je eentje dit boek doorpluist, zijn die oefeningen een mooie graadmeter om na te gaan of je de leerstof onder de knie hebt.

Over de auteurs

IM Tom Piceu

Ik leerde schaken toen ik 6 jaar oud was en ging al snel naar de lokale schaakclub. Door elke dag te spelen tegen mijn 5 jaar oudere broer ging ik vlot vooruit. Op mijn twaalfde was ik al zowat de sterkste speler in de club. Toen gaf ik ook voor de eerste keer zelf schaakles. Ik mocht de sterkste jeugdspelers, allemaal ouder dan ikzelf, de kneepjes van stap 5 bijbrengen.

De volgende jaren lag de focus nog vooral op zelf spelen, maar vanaf mijn 18de besteedde ik veel tijd aan lesgeven en het begeleiden van jeugdspelers. Als jeugdspeler won ik meerdere nationale titels in het standaardschaken en het snelschaken. Na mijn 18de ging de groei als speler wat trager. Ik werd nog 3 keer kampioen van Vlaanderen, won een paar kleinere internationale toernooien en behaalde de titel van Internationaal Meester.

Naast het spelen en het lesgeven had ik ook het plezier ontdekt om met mijn hoofdclub Oostkamp en mijn tweede club in Brugge toernooien te organiseren. Momenteel ben ik eindverantwoordelijke voor het jaarlijkse toernooi de Brugse Meesters, met 400 deelnemers. Daarnaast ben ik voorzitter van het team dat de nationale jeugdkampioenschappen organiseert. Ook organiseer ik vele kleinere toernooien, waaronder het jaarlijkse Schaak-Voetbal-Badminton-Tafeltennistoernooi in Oostende. Dit onder het motto: 'Als het maar leuk is voor iedereen'.

Als lesgever heb ik in mijn eerste werkjaren in de IT-sector heel wat cursussen gevolgd over het geven van trainingen. In de loop van de jaren ben ik ook op lagere scholen schaakles gaan geven.

Als een van de sterkere spelers in het land kreeg ik ook de kans om de Belgische topjeugd te begeleiden op de Europese kampioenschappen en wereldkampioenschappen. Dat coach zijn was ook een heel leerrijke ervaring en natuurlijk iets helemaal anders dan beginners leren schaken in scholen.

Al die leerrijke ervaringen probeer ik op verschillende manieren door te geven binnen de schaakwereld. Ik was een tijdlang verantwoordelijke voor de jeugdwerking bij de Vlaamse Schaakfederatie en ik was ook een tijdje voorzitter.

Toen de kadercursussen voor trainers met Rob Brunia, Cor Van Wijgerden en Eddy Sibbing stil vielen in Vlaanderen, nam ik de fakkel over. Zo leid ik nu de toekomstige trainers op voor de Vlaamse Schaakfederatie. De passie van het lesgeven doorgeven aan anderen, dat is voor mij echt genieten. In het contact met mijn leerlingen leer ik zelf nog steeds veel bij.

Wie mij tegen het lijf wil lopen, kan dus langskomen op een van de vele toernooien die ik organiseer. Of bij de jeugdlessen van mijn club in Brugge en tijdens de interclubpartijen die ik speel met de clubs van Brugge, Sas van Gent en Aachen.

Annelies Daniels

Schaken doe ik nog maar een vijftal jaar. Ik ben ermee begonnen toen mijn zoontje op Ketnet in de serie Ridder Muis voor het eerst het schaakspel voor zijn ogen zag verschijnen. Hij moest en zou weten wat dit spel inhield en als mama wachtte mij de taak om hem op weg te zetten. Na enkele voorzichtige eerste stapjes op het internet, belandden we al snel in de Koninklijke Brugge Schaakkring (KBSK). Daar liepen we voor het eerst Tom tegen het lijf die daar jeugdcoördinator is. Hij werd de trainer van mijn zoontje. Ik raakte zelf ook steeds meer gebeten door het schaakvirus en uiteindelijk ging Tom mij eveneens trainen. Waarop de vonk oversloeg. We gaan nu al enige tijd samen door het leven en we hebben het intussen dus al lang niet alleen meer over schaken. Maar schaken blijft wel een rode draad doorheen ons leven. Toms idee om samen een schaakboek op poten te zetten, voelt dan ook als een fijne nieuwe zijstap in ons verhaal. Intussen blijf ik zelf ook schaken, op een heel bescheiden niveau dan wel. Traag maar gestaag boek ik toch vooruitgang. Met dank aan Tom en zijn lessen. Ik kan vanuit eerste hand getuigen dat zijn tips & tricks je een serieuze duw in de rug geven, als je beter wil leren schaken. Daarom geloof ik heel erg in dit boek en eventuele volgende boeken. Tom slaagt er immers in om complexe thema's eenvoudig uit te leggen en voelt feilloos aan wat leerlingen nodig hebben om beter te worden. Ik nodig je dan ook warm uit om snel verder te lezen, zodat ook jij straks mooie stappen vooruit kan zetten in je schaakspel!

Waarom schrijven we dit boek samen?

Wat brengt een internationaal meester en gekend speler ertoe om met een volslagen onbekend en minder begenadigd schaker in zee te gaan om een boek te schrijven? Het is precies die aparte combinatie die ons de kans geeft om een begrijpelijk en stapsgewijs boek voor beginners op de markt te brengen. De sprong die je moet maken tussen het aanleren van de regels en tactiek & strategie, is een pak haalbaarder als je die in tussenstappen kunt maken. Door je de onderwerpen in dit boek eigen te maken, zal je beter gaan spelen en vul je het gat in je kennis op. Tot je zover bent dat je aan de slag kunt met de vele bijzonder interessante boeken die er op de markt zijn. En die boeken zullen je kennis op hun beurt dan weer verder bijspijkeren.

Door als ervaren en nieuwbakken schaker de handen in elkaar te slaan zijn we in staat om de kloof te dichten tussen spelers met (veel) toernooi-ervaring en beginnende schakers. Zo geraak ook jij een stap verder met jouw schaakspel. En nu ... aan de slag!

Inhoud

Vooraf	4
Waarom dit boek?	4
Over de auteurs	6
IM Tom Piceu	6
Annelies Daniels	7
Waarom schrijven we dit boek samen?	9
Inhoud	10
Inleiding	14
Voorkennis: reglementen en spelen	14
Andere benadering kinderen en volwassenen	15
Verliezen = leren	15
Het belang van tactiek	17
Afspraken	18
Opbouw lessen	18
Extra info	18
Stap 1	21
Hoofdstuk 1: Mijn eerste partijen, verloop van een schaakpartij	21
Het verloop van een schaakpartij 1 – nemen van stukken	21
De partij winnen met schaakmat	21
Mat geven met 2 torens	21
De valkuilen	24
Mat geven met 1 toren	28
Mat geven met 1 dame	34
Pat is niet hetzelfde als mat	40
Het verloop van een schaakpartij 2 – de koningsaanval	44
Knuffelmat	44
Houd je koning veilig	48
Schaaketiquette en afspraken	50
Voor de partij	51
Tijdens de partij	52
Na de partij	53

Hoofdstuk 2: Trainen en spelen – hoe werkt het?	55
De clubs	55
Online spelen	57
Het ratingsysteem	57
Spelen tegen bots of tegen mensen	59
Tips om het leuk te houden terwijl je oefent	60
Trainen in de club	61
Trainen online	63
Chess.com en lichess.org	64
YouTube	65
Schaakboeken	65
Hoofdstuk 3: De truken van de voor	67
Snelle matstellingen	67
Narrenmat	67
Herdersmat	68
Verdedigen tegen herdersmat	68
Verdedigen tegen de Fried Liver attack	70
Verdedigen tegen knuffelmat	71
Mat achter de paaltjes	74
Let op voor pat!	77
Hoofdstuk 4: Discipline in het denken	83

Stap 2	89
Hoofdstuk 5: Mijn eerste schaaktoernooien	89
Hoe verloopt een schaaktoernooi?	89
Inschrijven	90
Aanmelden	91
Toernooireglementen	91
Paringen	92
De partijen	93
De rol van de arbiter	94
Standen	95
Scheidingssystemen	96
Krijg ik een prijs?	98
Watch out, smartphone	99
Wat is er leuk aan schaaktoernooien?	100
Spelen	100
Praten na de partij	101
Tussen de partijen door	101
Reglementen op schaaktoernooien	102
Hoofdstuk 6: Mijn eerste openingen	111
Korte herhaling: de 3 gouden regels	111
Zwakke pionnen	113
Stellingen beoordelen: de 4 factoren	118
Factor 1: Koningsveiligheid	119
Factor 2: Materiaal	120
Factor 3: Activiteit	121
Factor 4: Pionnenstructuur	123
De spanningsregel	128
Vechten voor het centrum	132
Een paar eenvoudige openingen uitgelegd voor wit en zwart	135
Wit: Italiaans	136
Zwart: Siciliaans (Scheveningen)	140
Zwart: klassiek damegambiet	144
Hoofdstuk 7: De basisprincipes van aanvallen	149
Wat is aanvallen nu precies?	149
Hoe werkt aanvallen? Wat is de link met de opening?	152
Slotwoord	159

Inleiding

Voorkennis: reglementen en spelen

Wat moet je weten voordat je effectief kan starten met dit boek? We gaan ervan uit dat je de regels van het spel kent en dat je al een beetje ervaring hebt met het spelen van partijtjes. Of dat nu tegen een vriend is, een clubgenoot of online, dat maakt niet uit. Je moet ook in staat zijn om een 2D-diagram te begrijpen. Daarmee bedoelen we het bovenaanzicht van een schaakbord met daarop de stukken van bovenuit gezien, zoals op het voorbeeldje hieronder.

Wat ook nodig is, is dat je weet hoe schaaknotatie werkt. Elke rij op een schaakbord heeft een nummer van 1 t.e.m. 8 en elke kolom een letter van a t.e.m. h. Als de dame bijvoorbeeld van e2 naar c4 gaat, noteren we dat als De2-c4. Slaat een paard van f3 een stuk op het veld d4, dan kun je dat lezen als Pf3xd4 etc.

Een schaak wordt aangeduid met een + na de genoteerde zet. Voor de rokade noteer je 0-0 (korte rokade) of 0-0-0 (lange rokade).

Ben je met iets nog niet of onvoldoende vertrouwd? Dan kan je je kennis op peil brengen door dit even online op te zoeken of een beetje te oefenen op www.chess.com of www.lichess.org.

Andere benadering kinderen en volwassenen

Er is een andere benadering nodig voor kinderen en volwassenen. De manier waarop kinderen en volwassenen leren schaken ligt immers best ver uit elkaar. Inhoudelijk kun je dezelfde thema's behandelen, maar als je dan nadien kijkt welk resultaat dat oplevert tijdens het spelen van partijen, is er dag en nacht verschil. De stappenmethode is bijvoorbeeld een ingenieuze methode die specifiek focust op kinderen. Hierbij worden de kinderen aangemoedigd om te groeien in hun denkpatronen. De methode leunt dicht aan bij onze kennis van de pedagogie en bij de groei van de hersenen van het kind. Een volwassene die leert schaken daarentegen, heeft uiteraard al volgroeide hersenen en ervaart het schaakspel daardoor op een andere manier.

Het grootste verschil tussen beiden is dat een kind dat de regels van het schaakspel leert, zo snel mogelijk wil gaan spelen. Het begint enthousiast en vol goede moed met de stukken te schuiven en ziet wel waar het strandt. Volwassenen slaken over het algemeen een diepe zucht na het aanhoren van alle regels. Zoveel mogelijkheden, hoe begin ik nu precies? En wat als ik verlies? Waar een kind onbevangen en vrij gaat experimenteren en veelal zonder problemen een partij kan verliezen (er zijn uitzonderingen uiteraard - sommige kinderen zijn net heel gevoelig voor verliezen), vormt die angst voor het verliezen vaak een belangrijke drempel voor volwassenen om tot spelen over te gaan. Want wie wil er nu afgaan?

Verliezen = leren

Kinderen zijn heel snel mee in het idee van proberen en we zien wel waar we uitkomen. En een partij verloren? Kom, we spelen snel een nieuwe! Misschien win ik nu wel. Volwassenen komen een stuk voorzichtiger voor de dag. Ze maken het zichzelf soms moeilijk door niet te willen verliezen en verlies heel persoonlijk op te vatten.

We willen je dan ook uitnodigen om hierbij stil te staan tijdens je eigen leerproces. Verliezen is net een kans om iets bij te leren en het een volgende keer een stukje beter te doen. En dat telkens opnieuw. Als je iets nieuws leert, dan hoort falen er nu eenmaal gewoon bij. En dat is helemaal niet erg. Gun jezelf die faalmomentjes en trek er lessen uit zonder jezelf neer te halen. Van elke

partij word je sterker! Probeer te genieten van het proces van bij te leren en van het feit dat je een eeuwenoud en fascinerend spel aan het spelen bent. Dus hup, die drempel over!

En knoop jezelf in de oren: 'You win some, you learn some'.

Zowel voor volwassenen als kinderen geldt overigens dat het het best is om eerst wat spelletjes te spelen met minder stukken op het bord. Voor een kind geldt dat ze zich beter kunnen focussen op een bepaald stuk als er minder stukken te overzien zijn. Zo oefent het beter de loop van een stuk in. Voor volwassenen is het dan weer belangrijk om niet overvallen te worden door de complexiteit van het spel wanneer je plots al die stukken voor je neus ziet staan. Je zal je een stuk comfortabeler voelen bij oefeningen of spelsituaties die minder ingewikkeld zijn. Stapje voor stapje vind je dan je weg in het schaakspel en durf je vlotter de stap zetten om zelf partijen te gaan spelen. Ook al loop je dan misschien met je hoofd tegen de muur, dat is niet erg. Deel van het proces!

Voor de trainers deze belangrijke boodschap: begin met een eenvoudige situatie zoals een koning en wat pionnen en voeg daar dan een dame aan toe. Wat later komen misschien de twee torens erbij en zo verder. Op die manier heeft de leerling meer overzicht en went die aan de complexiteit. En zeker bij volwassenen vermijd je zo dat ze in hun schulp kruipen en de arena niet durven te betreden. Want veel spelen is zo belangrijk om bij te leren en beter te worden!

Het belang van tactiek

Er is een belangrijk gezegde 'schaken is voor 95% tactiek' en daar schuilt veel waarheid in. De stappenmethode heeft dat goed begrepen en zet vooral hierop in. Daarom is het zo'n goede lesmethode. Tactiek is de kunst van het zien van trucjes en het schaakspel bulkt hiervan. De andere pijler van het schaken is strategie, de kunst van het plannen maken op de langere termijn en die ook uitvoeren. Is het nog niet helemaal duidelijk? Dan helpt deze boutade je op weg: 'Tactiek is weten wat te doen op het moment dat het te doen valt. Strategie is weten wat te doen op het moment dat er niets te doen valt.'

En ook al is strategie heel belangrijk, want spelen met een plan is nu eenmaal beter dan niet weten waar je naartoe wilt, toch worden de meeste partijen beslecht op tactiek. Door trucjes te zien en combinaties te ontdekken waarbij je materiaal kan winnen, ga jij er steeds beter voor staan.

De stappenmethode zet daarom heel hard in op die tactiek en we willen je dan ook echt warm maken om - zeker als je dat nog niet eerder deed - die stappenmethode erbij te nemen en flink aan het oefenen te gaan. De oefeningen en thema's worden stapsgewijs moeilijker. Je kan dit aanvullen door extra oefeningen te maken op www.chess.com of www.lichess.org, omdat deze websites een hele mooie mix aan oefeningen bieden waardoor je van alle markten thuis zal zijn. De stappenmethode slijpt echt denkpatronen in je hersenen waardoor je je de tactieken zo eigen maakt dat je ze op termijn heel snel kunt zien op het bord. Bijzonder waardevol dus!

Wil je evenwel te weten komen wat er niet in de stappenmethode aan bod komt en wat je toch echt nodig hebt om snel beter te worden? Lees dan vooral verder!

Afspraken

Opbouw lessen

Zoals eerder aangehaald, is de opbouw van de lessen in dit boek bedoeld voor twee doelen. Enerzijds kan je ze voor zelfstudie gebruiken, anderzijds is het kant-en-klaar lesmateriaal voor trainers. We behandelen heel veel onderwerpen. Sommige lessen zullen eerder vertellend zijn, andere meer praktisch en op oefenen gericht. Zo zijn er lessen over zaken die te maken hebben met het schaken en de schaakwereld. Denk hierbij aan reglementen, afspraken, hoe zit een toernooi in elkaar ... Die lessen hebben dus een ietwat andere structuur dan de schaaktechnische lessen. Deze laatste hebben dan - net zoals in de stappenmethode - een inleiding, uitleg over het thema en een set oefeningen.

Extra info

In sommige hoofdstukken geven we je extra informatie, die niet tot de basis-info behoort. Leuke weetjes of anekdotes die het boek iets lichter verteerbaar maken. We plaatsen die brokjes info in een andere kleur zodat je weet dat die niet strikt bij de leerstof behoren. Laat je evenwel gerust verleiden om die te lezen. Het kan je alleen maar helpen om even op adem te komen, tussen het leren in.